

Галина Листвак

ПРИНЦИП «РЕДАГУВАННЯ ДИЗАЙНОМ» І ПОТРЕБА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В ПІДРУЧНИКАХ НУШ

У роботі редактора й видавця принцип «редагування дизайном» та підходи дизайн-мислення є надзвичайно важливими з огляду на комплексне сприйняття видання; саме вони якраз втілюють ідею єдності змісту та форми. У випадку підручників НУШ застосування цих підходів можуть суттєво поліпшити як редакторські, так і дизайнерські недоліки таких навчальних видань.

Ключові слова: «редагування дизайном», дизайн-мислення, шкільні підручники, НУШ, редакторські аспекти, дизайнерські аспекти.

Halyna Lystvak

THE PRINCIPLE OF «EDITING BY DESIGN» AND THE NEED FOR ITS APPLICATION IN NUS TEXTBOOKS

In editor's and publisher's work the principle of «editing by design» and design thinking approach are extremely important given the complex perception of the publication; it is those principles that embody the idea of the unity of content and form. In the case of NUS textbooks, the application of these approaches can significantly improve both the editorial and design faults of such educational publications.

Key words: «editing by design», design thinking, school textbooks, NUS, editorial aspects, design aspects.

Процес створення шкільних підручників, порівняно з іншими видами видань, потребує додаткового залучення фахівців, а крім того ускладнений певним бюрократизмом та дуже стислими термінами виконання. Якщо ж мова йде про Нову українську школу, яка, за визначенням, мала б запропонувати принципово іншу, нову концепцію навчання, то, на жаль, бачимо, що творцям підручників НУШ не цілком вдалося перелаштуватися на новий лад. Деякі недоліки, які траплялися у навчальних виданнях попередніх років, досі збереглися, як-от невпорядкована система умовних позначень, надто велика кількість допоміжних персонажів, чії функції не були чітко окреслені, відсилання до радянської культурної спадщини — про це, зокрема, йшлося у попередніх дослідженнях в межах роботи над науковою темою «Розроблення комплексної системи критеріїв для конкурсного оцінювання шкільних підручників» (2019–2021 рр., Українська академія друкарства) [1, 2].

Саме тому видається, що ефективніше було б збагатити традиційні аспекти редакторської роботи над підручниками НУШ підходами, які дали б змогу з самого початку роботи над виданням створювати його цілісний образ у всіх учасників процесу.

Це, зокрема, може бути підхід т. зв. **«редагування дизайном»**, запропонований в однойменному виданні Яна Уайта [3]. Такий підхід передбачає планування інформації цілісними розгортами шпальти, її візуальне структурування на блоки, які легко сприйняти і охопити, сприйняття білого простору як функціонального, а не порожнього елемента та ін.

Поки що для шкільних підручників, зокрема для молодшої школи, переважно характерне візуальне захарачення простору шпальти, невдала шрифтова режисура текстових блоків — а ретельніше і дещо нестандартне опрацювання видань на різних етапах могли б суттєво поліпшити ці моменти.

Ще одним підходом, який варто було б застосовувати в опрацюванні підручників, є принципи **дизайн-мислення** [4], завдання і можливості якого в цілому виходять за межі створення видань, але при цьому несуть філософію орієнтації на користувача та емпатії, передбачають спілкування з різними групами реципієнтів, тестування усіх можливих функцій з точки зору користувача тощо.

У випадку видань це означає, передусім, вирішувати запропоновані учням завдання, перевіряти кожне джерело, а особливо посилання на електронні ресурси. Так можна уникнути ситуацій, коли у виданні подають відверту псевдонаукову маячню, як, наприклад, трапилося з інформацією у підручнику хімії М. Савчин для 9 класів про користь соди в профілактиці онкології. До того ж поради ці надали за матеріалами сайту «Всеукраїнської асоціації пенсіонерів». При цьому реакція МОН на критику підручника зовсім не викликає довіри, а припущення, що така інформація розвиватиме в учнів критичне мислення, доволі безпідставні [5].

Але що найважливіше в контексті користування виданням — це мінімізувати ситуації, коли контент, потрібний для виконання завдань чи для розуміння наведеної інформації, перестає бути доступним онлайн.

Показовим у цьому плані є нещодавній кейс із підручником з української мови О. Авраменка для 10 класів, де в завданні потрібно було проаналізувати статтю (очевидно, про доцільність шкільної форми) з сайту novomirgorod.com. Цей неофіційний новинний ресурс міста Новомиргород станом на 2021 рік переїхав на новий домен novomyrgorod.com, а за попередньою адресою відкривався порносайт. Після скаргу до кіберполіції стару адресу швидко заблокували, що, однак, не вирішило проблеми із втраченим посиланням на конкретний контент.

В ідеалі всі інтерактивні матеріали варто або пов'язувати з офіційними і більш надійними ресурсами, або розміщувати на сайті видавництва — яке зацікавлене у тривалому

зберіганні цього контенту. А передусім — взагалі зважувати на доцільність розміщення таких посилань, адже навряд чи стаття про шкільну форму зі сайту з місцевими новинами є аж такою незамінною інформацією.

Тож залучення нових способів поглянути на концепцію видання, зокрема комбінування традиційної видавничої та дизайнерської точок зору, може допомогти зрушити з місця процес реформування підручників НУШ і загалом працювати на підвищення учнівського інтересу до читання і навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зелінська Н. В., Листвак Г. Б. Видавнича культура шкільного підручника: редакторські та дизайнерські аспекти // Поліграфія і видавнича справа. 2019. №2(78). С. 63–76. URL: <http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/2-78/9.pdf>.

2. Видавнича культура шкільного підручника: проблеми, що не втрачають актуальності : матеріали круглого столу 15 грудня 2020 року. – Львів : Українська академія друкарства, 2021. 95 с. URL: http://mk.uad.lviv.ua/storage/uploads/Round_Table_Proceedings_Publishing_Quality_Textbook.pdf.

3. White, Jan V. Editing by Design: For Designers, Art Directors, and Editors. The Classic Guide to Winning Readers. 3rd edition. New York : Allworth, 2003. 256 p.

4. Stevens E. What is design thinking, and how do we apply it? / InVision. 30.01.2020. URL: <https://www.invisionapp.com/inside-design/what-is-design-thinking/>

5. Луценко Є. МОН не бачить проблем у пораді «лікувати» содою рак. Посилаються на сумнівне ЗМІ та прихильників нетрадиційної медицини // Hromadske. 24.11.2020. URL: <https://hromadske.ua/posts/mon-ne-bachit-problem-u-poradi-likuvati-sodoyu-rak-posilayutsya-na-sumnivne-zmi-ta-prihilnikov-netradicijnoyi-medicini>.